

Pentti Arjopalo

Kultainen Bengali

Kultainen Bengali

© Pentti Arjopalo

Kannen kuva: Tarja Tikkanen-Hailin maalauksesta *Joella*

Kustantaja: Mediapinta, 2010

ISBN 978-952-235-169-2

Sisällys

I-osa.....	7
1. Raju koulutus	9
2. Tullikirja	43
3. Post Mortem.....	72
II-osa	97
4. Nainen Shaheville	99
5. Nuotion loimussa	126
6. Rakkauden tähden.....	145
III-osa.....	165
7. Puutarhuri Mali	167
8. Rajn tähteet.....	189
9. Taidemaalari.....	227
IV-osa.....	249
10. Gladiaattorit	251
11. Lopun alla	277
12. Vaativa tehtävä.....	298
13. Vaaleanpunainen elefantti.....	317
14. Jumalan Kutsusta	333

I-osa

1.

Raju koulutus

Martin käveli näitä käytäviä outo tunne rinnassaan, epätodelista, sitä nimenomaan. Hän oli jättänyt matkalaukkunsa alakerran vahtimestareiden huostaan ja pyrki nyt löytämään oikeaan toimistoon. Hän oli pannut merkille, että tässä loivaan kaareen rakennetussa talomammutissa oli kymmenen maanpäällistä kerrosta, joissa kaikissa näytti olevan kaksi koko talon mittaista käytävää. Toimistot sijaitsivat kullakin käytävällä rakennuksen ikkunoiden puoleisilla sivuilla, vessat ja muut toimitilat oli sijoitettu näiden käytävien väliin, myös yksi hisseistä oli rakennettu avoimeen halliin talon keskelle, muutoin sitä suuremmat hissit oli sijoitettu kumpaankin päähän tätä rakennusta. Toisen käytävän toimistot oli ilmaistu parittomilla, toisen parillisilla luvuilla, joista ensimmäinen numero paljasti missä kerroksessa toimisto sijaitsi. Ongelmaksi näytti jäävän se, ettei tulija voinut heti ensi rupeamalta todeta kummasta päästä rakennusta hän eteni tuota pitkää käytävää, sotkeutui kasvavissa ja laskevissa numeroissa, koska ei voinut nähdä ulos ikkunattomalta käytävältä etsiäkseen maamerkkejä siitä kumpaa käytävää pitkin hän eteni, ja ennen muuta mihin suuntaan hän oli toimistoihin nähden menossa.

Tässä talossa oli oma nokkimisjärjestyksensä, se näkyi jo parkkihalleissa, joiden numerointi oli tehty palkkaluokkien mukaan. Myös toimistojen sijainnilla merkittiin virka-asemaa, ulospäin sitä ei näkynyt muutoin, kuin että jotkut ovet olivat lukitut ja ovenpielen lapussa ilmoitetun henkilön puheille pääsi vain nuolen osoittamassa etuhuoneessa istuvan sihteerin kautta eikä suoraan käytävältä käsin. Näistä järjestelyistä ensiker-

talainen kävijä saattoi vain arvata, hän etsi nyt numeroa 983, kuten postitse saamassaan kutsukirjeessä oli mainittu. Kävellessään pitkää käytävää lukemattomien huoneiden ohi, hän ei voinut välttyä ajatukselta, että maailmanlaajuinen byrokratia oli tarttumassa häneen pitävällä otteella, josta ei niin vain irti rimpuiltaisi. Hän oli jo tiedostanut, että tämä oli suuri kansainvälinen järjestö, tässä talossa päätettäisiin palkattaisiinko hänet, myös siitä maasta ja paikasta jossa hän tulisi työtään tekemään ja niin monesta muusta häntä koskevasta seikasta. Näitä käytäviä kävellessään hän kertasi itsekseen, että täällä oli osastopäälliköitä, apulaispääjohtajia, pääjohtaja varamiehineen ja hallintoneuvostokin jossain omissa tiloissaan. Kaikilla tämän mahtavan talon puitteissa ja sen ulkopuolella työskentelevillä ihmisillä olisi omat pomonsa ja heillä taas omansa ja niin edelleen, ne jotka panivat nimensä yksittäisten matkasuunnitelmien alle tietämättä niistä juuri muuta. Tarpeeksi suuri organisaatio, jotta kenenkään ei tarvinnut olla vastuussa mistään, vaan jonka omat ongelmat ja kaikki muut epämiellyttävät asiat kyettiin kierrättämään mieheltä miehelle ja paikasta toiseen, siihen löytyisi kyllä aina pätevä syynsä. Täällä nostettiin palkkaa, tehtiin toteuttamiskelvottomia suunnitelmia ja puhuttiin paljon palturia rahan edestä, sen tunki nahoissaan jo ensi näkemältä. Myös sen, että omalle urakehitykselle olisi ehdoton edellytys nimeltä kummisetä tässä samassa järjestössä, se oli ensiarvoisen tärkeää, jos mieli menestyä näissä puitteissa tai kaukana maailmalla tämän järjestön alaisuudessa.

Hän löysi Henningin oven ja koputti, mutta todettuaan sen olevan lukossa hän raotti viereistä sihteerin ovea ja astui siitä peremmälle. Esiteltyään itsensä hän sai kuulla, että Henning ei ollut paikalla, mutta tulisi todennäköisesti aivan pian. Sihteerin opasti hänet jonkun matkaa samalla käytävällä sijaitsevaan toimistohuoneeseen, jossa oli kaksi vapaata kirjoitus-

pöytää. Martin valitsi niistä toisen ja laski asiakirjasalkun kädestään. Ripustettuaan päällystakkinsa naulakon henkariin hän siirsi pöydällä olevan asiakirjapinon kauemmaksi luotaan ja otti joitakin omia papereitaan salkusta jääden tutkimaan niitä aikansa kuluksi. Sihteeri oli luvannut ilmoittaa hänen saapumisensa Henningille.

Lyhyt ja tanakka mies astui sisään tervehtien häntä huoneen ovella ja sitten vielä kädestä lausuen nimensä, mikä oli Martinille yhtä tuntematon kuin miehen ulkonäkö. Tulija sytytti savukkeen ja vilkaisi katonrajassa oleviin huoneilman evakuointiaukkoihin päin. Tuloilman kanavat oli asennettu ikkunoiden alapuolelle ja katettu levyillä, niin että aukot riittäneen jäivät levennetyille ikkunalaudoille. Mies kävi tarkastamassa, että tuloilman aukko oli auki asennossa ja jatkoi savukkeensa polttamista. Martin arveli huonetta käytettävän tupakkahuoneena, silloin kun siinä ei istunut ketään vakituisesti. Hän katsoi vielä tulijaa, jolla oli pyöreät kasvot, pää täysin kalju ja vähän ulostyöntyvä vatsa, arvioi hänet vähintään viidenkymmenen ikäiseksi.

- Tulit vastikään, miten matka sujui? mies kysyi.
- Ilman hankaluuksia.
- Matkustaminen on nykyään helppoa näillä Euroopan reiteillä.

Martin oletti miehen olevan samantapaisella asialla kuin hän itse, siis työnhaussa, tai sitten hän oli palaamassa pääkonttorin kautta joltain pitkältä komennukselta. Hän kysyi:

- Entä itse, mistä päin?
- Egyptistä nyt viimeksi, mies vastasi.
- Millaista siellä oli?
- Olen ollut siellä aikaisemminkin, ei yhtään sen kummempaa. Projektit tuppaavat aina loppumaan silloin kun ulkomaiset asiantuntijat jättävät ne paikallisten hoitoon. Se

taloudellinen puoli ei ota toimiakseen. Joko omiin ei uskota, toimintaa viivytetään ja pihistetään rahoittajien taholta, tai sitten ne varat menetetään johonkin turhanpäiväiseen ja sitä kautta jopa suoraan korruption. Asetelmat ovat hyvin hankalat, vaikka YK ja Maailmanpankki puoltavat aina kansallista toteutusta eli national executionia. Sen luomiseksi olisi väki koulutettava hyvin ennalta, ja kun sitä ei tehdä, on ainoa menetelmä kädestä suuhun. Toimintaa on niin kauan kuin on rahaakin. Kun se loppuu, ei tiedetä millä tavalla edetä seuraavaan tavoitteeseen.

Martin osasi kommentoida:

– Parempi pohtia vaihtoehdot jatkolle ja toimia ajoissa, ennen kuin asiat jäävät seisomaan.

– Siinäpä se. Siihen meni neljännesvuosisata, ennen kuin valkoinen avustustyöntekijä käsitti, ettei hän ollut opettamassa neekeriä lukemaan, jos on sitä vieläkään ymmärtänyt. Hänen pitää vain luoda edellytykset sille opetukselle niin tilojen, välineiden kuin opettajien kykyjen kautta, loppu on heidän itsensä hoidettava paikallisin voimin. Sitä ei tietenkään saatuteta ilman tuiki tarpeellisia resursseja, ja turha holhous nielee avustettavien innon yrittää, mutta jonkinlainen keskitie on löydettävissä – vai onkohan?

– Suurin vaikeus piilee kai eri intressien yhteen sovittamisessa, Martin oletti.

– Ja siinä että me emme keskity olennaiseen, siihen jota varten me se pesti on otettu, vaan haihattelemme ja revimme itseämme eri tahoille, sen sijaan että tekisimme vain sitä mitä varten meidät on kentälle ylipäänsä lähetetty. Asiantuntijan pitää pysyä lestissään eikä leikkiä jotain joka paikan Johanesta, mihin hän ei pitkän päälle kykene, tai johon on muista lähteistä parempia voimia tarjolla.

He ehtivät keskustella hyvän tovin kehitysapuun liitty-

vistä asioista ja tämä toinen polttaa vielä uuden savukkeen, ennen kuin Henning ilmestyi ovelle. Martin totesi, että mies oli saanut lisää vyötärönmittaa, kasvattanut viikset ja leuka-parran menettäen samalla tukkaa ohimoilta ylöspäin. Myös silmälasit olivat tulleet kuvaan sitten viime näkemän, jolloin he olivat olleet saman projektin palkkalistoilla kohta kymmenen vuotta aiemmin. Henning oli jonkinlaisessa esimiesasemassa täällä teknisen koulutuksen osastolla. Tervehdittyään molempia huoneessa olijoita hän jäi keskilattialle seisomaan, vaikka Martin osoitti hänelle tyhjää tuolia toisen pöydän takana. Henning istahti siihen vasta kun pieni mies oli poistunut huoneesta, tokaisi vielä sen tehdessään Martinille:

- Koulutusosaston päällikkö, minun pomoni, tuo äskeinen.
- Älä helkkarissa, siitä hän ei maininnut mitään.
- Miksi olisi, testasi sinua tuntemattomana.
- Minkämaalainen mies?
- Syntyään saksalainen, mutta asunut pitkään täällä Sveitsissä.

- Niin kuin sinäkin.
- Toistakymmentä vuotta, mutta mennäänpä asiaan.

Henning ojensi Martinille ohjelman kaikista tapaamisista kahden päivän aikana terveystarkastus mukaan lukien. Martin oli ollut siinä uskossa, että hän palaisi vielä kotimaahan odottamaan matkan lopullista selviämistä, mutta täällä oli jo päätetty hänen lähettämisestäään Bangladeshiin. Edellinen projektipäällikkö oli kuollut lomamatkallaan sieltä, ja hänen tulisi nyt matkustaa kiireesti täyttämään tuo vaje. Henning ehdotti, että hän koettaisi selata tapaamisten välissä kirjoitus-pöydälle pinottuja asiakirjoja ja ottaa niistä osan mukaansa matkalukemiseksi perehtyäkseen projektin historiaan ja joihinkin tärkeisiin papereihin, joita oli koottu edeltäkäsikin hänen varalleen ja ladottu tälle toiselle kirjoituspöydälle. Martin oli

tuskin vilkaissut sitä pinoa, hän oli olettanut sen olevan aivan muuta ja toisille tarkoitettua materiaalia.

Tuokion juteltuaan he siirtyivät Henningin toimistoon vaihtamaan mielipiteitä pysytellen yhä edelleen koulutusongelmien parissa. Osastopäällikön sijasta Henning oli nyt tuona selittävänä lähtenä:

– Sanon suoraan, että sitä kuinka asiat on esitettävä, on painotettu aivan liikaa tämän oman organisaatiomme taholta. Kallista ja tarpeetonta korostaa yksinkertaisen opetustekniikan merkitystä. Minä olen sitä mieltä, että me olemme joko syntyneet osaamaan sen jonain päivänä tai sitten emme. Siltä väliltä ei ole mitään olemassa. Kaikki muu on sitten kiinni välineistä eli tekniikasta, kun opettelee perustiedot ja kehittää omia taitojaan niitä hallitsemaan. Sisällön taitaminen joutuu näin ollen vähemmälle huomiolle, kuin se tapa millä se esitetään kuulijoille. Toisin sanoen pesupulverin vaahtoamiseen kiinnitetään enemmän huomiota kuin itse sen pesutehohon. Keskity sinä sisältöön, isket ne perustiedot pohjalle, jo heti aluksi sinun on pyrittävä kyllin syväälle ja murtauduttava toisinaan jopa kulttuurimuurin läpi. Vain siten saat synnytettyä heissä uuden ajattelutavan ja positiivisen suhtautumisen, jolla pääsette sitten etenemään kohti mittauskelpoisia päämääriä itse opetuksen tehokkuuden suhteen. Sillä tavalla meidän on koulutettava niitä polyteknillisten instituuttien rehtoreita vastaamaan niin opetuksen tasosta kuin sen tehokkuudesta juokseviin kustannuksiin nähden...

– Vielä varattu? kuului kesken kaiken ovelta.

Vanhempi viiksiniekka pisti päänsä ovenraosta ja vilkaisi heitä molempia.

– Tavallaan, Henning vastasi hymyillen.

Mies antoi päänsä viipyä vielä ovenraossa ja sanoi Henningille:

– Minne tahansa, mutta ei kotiin – siellä kuollaan, muista se!

– Rauhoitu! Henning kehotti häntä nauraan.

– Tulen pian takaisin, mies sanoi ja sulki oven.

– Bob Smith, Henning selitti Martinille, – jäi meiltä eläkkeelle joku kuukausi sitten ja matkusti Englantiin. Entinen kaivosinssi, jonka senaikaiset työkaverit ovat jo kauan sitten maan povessa. Aika on ajanut äijästä edelle, kun on itse säilynyt hengissä pitkällä ulkomaankomennuksillaan. Hän kertoi, että ne harvat jotka ovat vielä elossa, puhuvat vain taudeistaan hänelle, terveelle ihmiselle. Taisi ukko pelästyä pahan kerran ja hinkuaa nyt kentälle takaisin, oli mukana silloin kun jotkut hiilikaivokset olivat vielä toiminnassa ja työläiset tappelivat lakoilla eduistaan, niistä mitkä rautarouva sitten heiltä söi.

Martin vilkaisi Henningin toimiston nurkassa seisovaa matkalaukkua ja arvasi, kuka sen oli sinne jättänyt. Hän kuunteli jälleen Henningiä miehen päästyä asiaan:

Minulla ei ole sinulle paljon annettavaa, siitä miten ketäkin tulee opettaa. Oma taustaasi vasten katsottuna, tulet melko pian tietämään minne prioriteetit on asetettava ja mentävä sen mukaan. Kartoitat mahdollisimman lyhyessä ajassa itsellesi, mitä he omaavat ennestään, käytät sitä hyväksesi ja rakennat sen varaan lisää seminaareissa, ryhmätyönä ja kahdenkeskisissä tapaamisissa silloin kun vieraillet heidän työympäristössään. Se on modus operandi sinun työssäsi. Kun valitset ulkomaille lähtijät, yritä olla mahdollisimman puolueeton ja pitäydy vain ehdolla olevien virallisissa ansioissa. Muutoin joudut tekemään kompromisseja ja puolustamaan valintojasi niiden rannalle jäävien edessä, se on vain sinulle itsellesi vahingoksi. Älä mene heidän ansoihin uskomaan, että meidän on toimitettava jotain osia tai materiaalia, minkä kadottamiseen he ovat itse syyppäitä tai olleet siinä osallisina.

Mutta et myöskään mene lausumaan julki omia epäilyksiäsi niiden suhteen, käytät maalaisjärkeä ja pidät ne itselläsi. Muista olla varovainen, ne herrat eivät unohda mitään, vaikka joskus niin toivoisitkin.

*

Delhin lentokenttä, kuuma kuin mikä. Iho tuntui hikoilevan selästä nihkeän aluspaidan läpi, Martin löysäsi solmiotaan, oli jättänyt englantilaisten tapaan pukutakin lennon ajaksi päälle, tunsi sen kuumottavan selkää ja koki hien tunkeutuvan ihosta kauluspaitaan asti. Hän riisui takin käsivarrelleen ja käveli jonon perään seisomaan, lento oli tämän välilaskun takia ainakin pari tuntia aikataulustaan myöhässä. Ihmiset alkoivat kerääntyä portille jonottamaan. Hän pani merkille keski-ikäisen pariskunnan, josta aviomies asettui jonossa hänen taakseen. Miehellä oli ruskea puku yllään, leyhytteli tikettipakalla kasvojaan tai lyödä läpsytteli pinoa hermostuneesti kämmensyrjäänsä vasten vilkaisten aina välillä vaimonsa suuntaan. Sitten hän katsoi ympärilleen yrittäen kai paikallistaa omia lapsiaan muiden joukosta, jotka juoksentelevat rauhattomasti eri puolilla odotushallia. Hänen vaimonsa oli pukeutunut sariin, tuohon tavanomaiseen naisen asuun tällä maailmankolkalla, seisoi kylki toiselle lonkalle kallistuneena ja kannatti kupeellaan perheen nuorinta. Naisen toinen käsi oli ojentunut pitelemään kai perheen toiseksi nuorinta, joka pyöri yhtenäin seuraten salissa telmiviä sisaruksiaan sen näköisenä, että hänen olisi tehnyt mieli mukaan. Lasten kirkuminen kaikui lentoaseman sementtiseiniltä ja heidän kovin äänekäs juoksente-lunsa häiritsi muita matkustajia.

Mies tokaisi jotain vaimolleen bengalinkielellä, nainen ku-

martui tuuppaamaan kookasta käsimatkatavarakassia kengänkärjellään eteenpäin siirrellen sitä näin hitaasti etenevän jonon rinnalla, kunnes he taas pysähtyivät odottamaan, että seuraava ryhmä kulkisi turvatarkastuksen läpi ja virkailijat päästäisivät heidät läpivalaisulaitteiden luo. Martin kuuli miehen sanovan jotain vaimolleen ja näki hänen osoittelevan yhä pitkin salia juoksentelevia lapsiaan, tahtoi kai niitä kutsuttavan samaan ryhmään vanhempien lähettyville. Vaimo katsoi pullistelevan matkatavarakassinsa päällä olevaa vaippapakettia, olisi kai tarvinnut niistä yhden käyttöön, mutta näytti sitten luopuvan ajatuksesta. Taisi olla sen verran myöhäistä, eivätkä nämä lentoaseman odotustilat sellaista vaihtotoimenpidettä suosineet, kun se olisi pitänyt suorittaa leveää muovikulhoa muistuttavassa tuolissa, joita oli asennettu aina kymmenen samaan riviin ja kaikkia yhdistävään yhteiseen teräsrunkoon. Tuolien väliin jäi hyvin ahdas kulkutila ennen seuraavaa riviä, sellainen istuin oli kaukana lastenhoidon tarpeista.

Odotushallin ilmastointilaitteissa täytyi olla jotain vikaa, Martin otaksui, tai sitten niitä ei pidetty lainkaan käynnissä. Mutta nyt lopulta näytti siltä kuin kone olisi valmistautunut lähtöön ja he pääsisivät tästä kuumuudesta kohti Dhakaa, Bangladeshin pääkaupunkia, tosin vielä hitaanlaisesti ja jo kolmatta tuntia myöhässä ilman mitään tarjoilua. Hänen takanaan tuleva mies vilkuili jälleen huolestuneen näköisenä hallissa juoksentelevia lapsiaan, katsoi sitten vaimoonsa ja näytti kehottavan tätä ilmoittamaan nuoremmille, että heidän olisi tultava jonoon seisomaan. Sitten hän kääntyi sanomaan Martinille englanniksi:

– Kuusi lasta kaikkiaan, heh, aika hankala lauma pysymään koossa, kun ei vaimo saa heille mitään kuria.

Hän katsoi käsimatkatavarakassin päällä olevaa vaippapakkausta ja totesi jatkoksi:

– Hankalaa tuokin, kun kaikki pitää raahata mukana vanhaan kotimaahan, koskaan ei tiedä mitä siellä on saatavilla.

Martinin mielestä yksi vaippapaketti ei pitkälle riittäisi, perheellä oli todennäköisesti matkatavaroissaan niitä enemmän. Vaimo ei pitänyt miehen aiemmasta huomautuksesta ja ryhtyi puolustautumaan, hänkin nyt englanniksi, joten ne sanat eivät olleet vain aviomiehen korville tarkoitettut:

– Mies ei auta täällä koskaan, ei sitten tippaakaan. Kotona Amerikassa hän ottaa osaa kotiaskareisiinkin, mutta niin pian kuin hän panee jalkansa tälle vanhalle mantereelle, hänestä tulee siinä suhteessa täysin mahdoton, niin kuin se olisi uskonnon vastaista auttaa vaimoaan.

Mies ei sanonut tuohon mitään, ja Martin tuumi, että saattoipa ollakin, kuka niistä niin kovin tarkkaan tiesi, tämän perän muslimeista ja heidän tavoistaan. Vaimo oli saanut tällä välin kaikki lapset ympärilleen ja koetti selvittää omin avuin heidän kanssaan, näytti tosin tarvitsevan enemmän kuin kaksi kättänsä siihen. Yksi nuoremmista oli kompastunut jossain ja räähkyi suoraa huutoa repien äidin saria ja hakien lohdutusta pyrkimällä hänen syliinsä. Se taas ei käynyt päinsä, kun kupeella oli jo kaikkein nuorin ja toinen roikkui hänen kädessään. Sarin vyötärökäärö tuntui vielä toistaiseksi pitävän hänen yllään, ei antanut periksi tai valahtanut alas, kun se oli oikealla tavalla kietaitu päälle. Mies tarkkaili vaimonsa puuhia ja kääntyi jo kohta sanomaan Martinille:

– Kushtiasta, siellä ne ovat tuommoisia, vastustavat kaikkea järkeen käypää. Minä olen Comillasta, siellä asuu enemmän koulutettuja ihmisiä.

Hän poimi käyntikortin taskustaan ja ojensi sen Martinille, joka vilkaisi sitä: Shamsul Alam, Assistant Professor in Economics, Washington State University, Seattle, USA. Hän kertoi Martinille: